

Akutagava Rjúnoszuke

A

P

P

A

I.

Maeda Narihiro, a Kaga tartomány Isikava kerületében álló Kanazava kastély ura, valahányszor csak fölment a Jedo-kastélyba a sógunt szolgálni, mindig magával vitte kedvenc pipáját. Az akkori híres pipakészítő, Szumijosija Sicsibei munkája valószínű műremek volt, színaranyból készült, szilvavirág és lándzsahegyes címer díszítette.

A Tokugava-kormányzat idejében a Maedák, amikor a sógun kastélyában teljesítettek szolgálatot, Kaga ötödik ura, Cunanori óta rangban rögtön az Ovari, Kii és Mito családok után következtek. Persze, gazdagságban sem igen akadt párjuk a kor kisebb-nagyobb urai között. Így hát nagyon is illett helyzetükhöz, hogy Narihiro, a család akkori feje aranypipát hordott magánál.

Narihiro büszke volt a pipájára. El kell azonban mondanom: nem is magát a pipát kedvelte ennyire. Inkább abban lelte örömét, hogy a hatalom, amely lehetővé tette, hogy naponta ezt a pipát használja, nagyobb volt a többi urakénál. Rövidebben úgy is mondhatjuk: büszke volt arra, hogy mindenhová magával vihette Kaga tartomány egymillió koku rizsét a színarany pipa formájában.

Így hát Narihiro szinte sohasem hagyta otthon a pipáját, mikor szolgálatot teljesített a sógun kastélyában. Amikor másokkal beszélt, vagy akár ha egyedül volt is, nem mulasztotta el, hogy elő ne vegye a pipát kimonója rejtekéből, kérkedően a szájába ne dugja, és ne pöfékeljen nyugodtan Nagaszakit vagy valami hasonló illatos dohányt.

Persze ez a büszkeség nem volt annyira toladó, hogy nyíltan kérkedett volna a pipájával, meg az egymillió kokuval, amit a pipa képviselt. De hiába nem kérkedett vele, nyilvánvaló volt, hogy az egész palota figyelmének középpontjában a pipa állt. Narihiro természetesen tudott erről a figyelemről, és ez kellemes érzéssel töltötte el. S amikor a jelenlevő urak megkérték, hogy mutassa meg a pipát, hiszen olyan csodálatos darab, még a dohány ismerős ízét is kellemesebbnek érezte.

II.

Narihiro színarany pipájának csodálatos közé tartoztak a borotvált fejű szolgák is, az obozúk; ők beszéltek a leggyakrabban a pipáról. Valahány-

szor csak összejöttek, összedugták fejüket, és kedvenc témájuk a Kanazava kastély urának pipája volt.

— Ez illik egy igazi úrhoz.

— Az ilyesminek nemcsak pénzbeli értéke van.

— Ha megkaparinthatnád, mit gondolsz, mennyit hozna?

— Ki más kaparinthatná meg valaha is, mint te?

Általában így folyt a pusmogás.

Aztán egy napon, mikor öten-hatan összedugták kerek fejüket, pipáztak és mint mindig, az aranypipáról beszélgettek, arra járt Kocsijama Szósun, és odalépett hozzájuk. (Ő volt az, aki később vezető szerepet játszott a „Tenpó Korszak Hat Költőgényiusza” között.)

— Hmm, már megint az a pipa? — morogta, és a szeme sarkából nézett a többiekre.

— Csodálatos darab, mind az anyaga, mind az ötvösmunka szempontjából. Nekünk, akiknek még ezüstpipánk sincs, bántja a szemünket... Rjotecu, aki megengedte magának, hogy részt vegyen ebben a kis fecsegésben, hirtelen észrevette, hogy Szósun az ő dohányzacskóját húzta magához, megtöltötte belőle a saját pipáját, és nyugodtan eregeti a levegőbe a füstkarikákat.

— Hé, hé, az nem a te dohányod!

— Úgy van.

Rjotecu sem pillantva, Szósun ismét megtömté a pipáját, megszívta, visszadobta a dohányzacskót, elnyomott egy ásitást, aztán azt mondta: — Fúj, kicsoda ócska dohány. Szép kis pipás vagy!

Rjotecu gyorsan eltette a dohányzacskóját.

— Na hiszen. Aranypipából bezzeg ez is izlene!

— Hmm, már megint az a pipa — mondta már másodszor Szósun. — Ha mindig a színarany jár az eszedben, miért nem mész oda hozzá, hogy adja neked a pipáját?

— Hogy adja nekem a pipáját?

— Persze.

Még Rjotecut is meghökentette Szósun orcátlansága.

— Hát, nem mondom, ha legalább ezüsből lenne, talán el is kérném. De hát színaranyból van az a pipa.

— Persze hogy abból. Éppen azért kell elkérni. Kinek jutna eszébe, hogy elkunyeráljon egy rézpipát?

— De szégyelleném.

Rjotecu megsimította gondosan botrovtált koponyáját, és egész lényén a tiszteletteljes félelem tükröződött. — Ha ti nem kéritek el, majd elkérem én. De aztán ne irigykedjete. Így szólt Kócsijama Szósun, kiverte pipájából a hamut, vállat vont, és gúnyosan fölnevetett.

III.

Miközben Narihiro, szokása szerint, palotabeli szobájában pipázott, hal-kan félresiklott az egyik ajtó, melyre Szeiőbo képe volt festve, és egy sötét selyemkimonót és fodros, fekete haorit viselő szolga osont be tiszteletteljesen. Mivel nem emelte föl a fejét, még azt sem lehetett tudni, ki az. Narihiro azt gondolta, hogy hivatalos ügyben jött; megütögte a pipáját, és leereszkedően megkérdezte:

— Mi az?

— Ööö... Szósunnak lenne egy kérése.

Kócsijama rövid szünetet tartott, aztán közelebb kúszott, föllemelte a fejét, és Narihiro szemébe mélyesztette tekintetét. Úgy nézett rá, mint az áldozatát bűvölő kígyó, de olyan szeretetreméltóan, ahogyan csak a magafajta emberek tudnak nézni.

— Csupán arról lenne szó, hogy nagyon szeretném, ha nekem adná azt a pipát.

Narihiro önkéntelenül a kezében tartott pipára pillantott. Kócsijama szinte ugyanabban a pillanatban már folytatta is.

— Mit felel? Nekem adja?

Szósun szavaiban nemcsak alázatosság volt, de az a fennhéjzás is, amely a kísérőknek a daimjókhöz való kapcsolatát jellemezte. A palotában, ahol nagy jelentőségük volt a bonyolult szertartásoknak, minden uraságnak a kísérők útmutatására kellett hagyatkoznia. Narihirónak ez különösen gyöngye pontja volt. Ráadásul a jó híre érdekében, azt sem szerette volna, ha fősvénynek tartják. Különben is, egy színarany pipa beszerzése számára igazán nem nagy dolog. És mikor mindezek az érvek egybeolvadtak, a keze szinte magától tette a pipát Kócsijama elé.

— Persze, hogy neked adom. Tessék.

— Köszönöm.

Szósun elvette, és tisztelettel a homlokához emelte a pipát, majd sietősen visszavonult a Szeiőbo képével díszített ajtó mögé. Mikor megfordult, hogy távozzon, valaki megrántotta a ruhája ujját. Rjotecu himlőhelyes képe vigyorgott rá, és a férfi mohón a Szósun tenyerén pihenő pipára mutatott.

— Tessék, nézd meg — dugta Kócsijama a pipát Rjotecu orra alá.

— Szóval mégiscsak megszerezted, mi?

— Nem megmondtam? Most aztán ne irigykedj.

— Legközelebb én is kérek tőle egyet.

— Hmm, csinálj, amit akarsz.

Kócsijama a tenyerén emelgette a pipát, mérlegelte a súlyát, még egy pillantást vetett a tolóajtón túl ülő Narihiróra, ismét megvonta a vállát, és gúnyosan nevetett.

IV.

Ami Narihirót illeti — annak ellenére, hogy kicsalták tőle kedvenc pipáját, nem volt olyan boldogtalan, mint vélhetnénk. Amikor elvonult a kastélyból, a kíséretében levő szamurájok meglepetten állapíthatták meg, hogy arckifejezése rendkívül jó hangulatról tanúskodik.

Különös elégedettséggel töltötte el, hogy a pipáját Szósunnak adta. Talán még elégedettebb volt annál is, mint amikor még megvolt a pipája. De hát ez nagyon is természetes. Tudniillik, mint maga is többször elmagyarázta, a pipát nem önmagáért tartotta sokra. Valójában arra az egymillió kokura volt büszke, amelyet a pipa megtestesített. Ha tehát a színarany pipa használata kielégítette a hiúságát, hogye lett volna még elégedettebb most, hogy a pipát csak úgy, a maga jószántából elajándékozta? Még ha bizonyos külső tényezők irányították is abban, hogy a pipát Kócsijamának adományozza, mindez nem csökkentette az elégedettség érzését.

Így aztán, amikor Narihiro megérkezett rezidenciájára, elégedetten mondta a közelében levő kísérőinek: — Szósun szolgának adtam a pipámat.

V.

Mikor a háznép meghallotta a hírt, mindenkit meglepett uruk nagylelkűsége. Csupán három ember: Jamazaki Kanzaemon, a kamarás, Ivata Kuranoszuke, a raktárak gondnoka és Ueki Kuruemon kincstáros ráncolta önkéntelenül a homlokát.

Persze, egy színarany pipa ára mit sem jelentett a Kaga nemzetségnek. De ha az ünnepeken, továbbá minden hónap elsején, tizenötödikén és huszonnyolcadikán, szóval valahányszor csak Narihiro a palotába megy, egy-egy kísérőnek mindig ilyet kell ajándékozni, az már riasztó költségekkel jár. Előbb-utóbb kétségkívül föl kell emelni az adót, hogy fizethessék a pipákat. Ez pedig rettenetes

lenne; a három hűséges szamuráj már előre félt.

Ezért rögtön tanácskozni kezdtek, hogy megoldást találjanak. De természetesen csupán egyetlen lehetséges megoldás kínálkozott: a pipa anyagát meg kell változtatni; olyan fémet kell használni, amelyet a kísérők nem kívánnak meg. Csakhogy Ivatának és Uekinek különbözött a véleménye a fémet illetően.

Ivata azt mondta: uruk becsületét csorbítaná, ha az ezüstmél olcsóbb fémet használnának. Ueki úgy vélte, hogy ha elejét akarják venni a kísérők kapzsiságának, nincs jobb a réznél. Ha a büszkeséget figyelembe vesszük, ezáltal csak elodázzák az adóemelését, de el nem kerülhetik. Mindketten ragaszkodtak a véleményükhöz, a vita egyre hevesebb lett.

Ekkor a tapasztalt Jamazaki szólt közbe. Kijelentette: mindkét véleményben sok az igazság, és kompromisszumot javasolt: próbálkozzanak először ezüsttel, és ha a szolgák még mindig mohónak bizonyulnak, akkor sem lesz késő áttérni a rézre. Természetesen e javaslat ellen a másik kettőnek nem lehetett kifogása. Így hát a tanács úgy határozott, hogy megparancsolják Szumijosija Sicsibeinek: ezüstpipát készítsen.

VI.

Ettől kezdve Narihiro ezüstpipát vitt magával, valahányszor csak a palotába ment. Ez is mesteri munka volt, szilvavirág és lándzsahegyes címer díszítette.

Új pipájára természetesen nem volt olyan büszke, mint a régire. Ritkában is vette kézbe, még akkor is, ha másokkal társalgott. Ha mégis elővette, rögtön el is tette megint: ugyanaz a Nagaszaki dohány sem izlett annyira, mint amikor a színarany pipából szívta. Ám a pipa anyagának megváltozása nemcsak

Narihiróra volt hatással. Miként hűséges udvaroncái várták, hatással volt a kísérőkre is — de épp ellenkezőleg, mint ahogy számítottak rá. Mert mikor a kísérők azt látták, hogy az arany helyébe ezüst került, azok is versengeni kezdtek a pipákért, akiket eddig a színarany viszatartott. Mi több, Narihiro, aki aranypipáját szemrebbenés nélkül elajándékozta, attól természetesen még kevésbé idegenkedett, hogy ezüstpipát ajándékozzon el. Valahányszor csak kérték, rögtön szívesen odaadta a pipáját. Végül már maga is nehezen tudta megmondani, hogy azért ajándékozta-e el a pipáját, mert a palotába ment, vagy azért ment a palotába, hogy elajándékozhassa a pipáját.

Jamazaki, Ivata és Ueki a homlokát ráncolta, és ismét leült tanácskozni. Most már nem volt más hátra, mint rézpipát készíttetni, ahogy Ueki ajánlotta. Már éppen üzenetet akartak küldeni Szumijosija Sicsibeinek, mikor egy személyi küldönc érkezett Narihiro üzenetével.

— Urunk azt üzeni: amióta ezüstpipával jár, nincs nyugta a kísérők zaklatásától. Megparancsolta: csináltassatok neki aranypipát, mint ennek előtte.

A három samuráj némán összenézett, és tudták, mit kell tenniük.

VII.

Kócsijama Szósun savanyúan nézte, hogy a többi kísérők egymással versengve kunyerálják el az ezüstpipákat Narihirótól. Amikor a nyolcadik hónap első napján a palotába érkező Narihirótól már Rjótecu is kicsikart

egy pipát, és túlradó örömmel mutatgatta fűnek-fának, Szósun úgy megmérgesedett, hogy éles, nyafogó hangján hangosan szidalmazta és boldognak nevezte. Nem mintha nem vágyott volna ő is ezüstpipára, de sértette volna az önérzetét, hogy versengjen a többi szolgálóval. A büszksége és a kapzsisága között feszülő ellentét nem hagyta nyugodtan; állandóan szemmel tartotta Narihiro pipáját, és közönyt színelve azt mondogatta magában: „Majd meglátjuk. Rövidesen beverem az orrukat.”

Aztán egy szép napon észrevette, hogy Narihiro ismét nyugodtan szívja színarany pipáját. De egyetlen kísérő sem ment oda, hogy elkérje. Így hát megállította a mellette elhaladó Rjótecut, állával alattomban Narihiro felé bökött, és ezt suttogta: — Megint színarany pipája van, nemde?

Ezt hallva Rjótecu meglepetten nézett Szósunra.

— Mérsékelhetnéd már mohóságodat. Hiszen akkor is zaklatták, amikor ezüstpipát szívott; miért óhajtana ismét színarany pipát szívni?

— Akkor ez mi lehet?

— Szerintem réz.

Szósun vállat vont. Óvatosan körülnézett, és akkor sem emelte föl a hangját, mikor elnevette magát.

— Jól van, ha réz, hát legyen réz. Meg fogom szerezni.

— Miért gondolod, hogy megint arany? — kérdezte Rjótecu, és magabiztossága megingott.

— Mert ismer titeket. Úgy tesz, mintha réz lenne, de ismét színarany pipája van. Gondold meg: egy olyan úr, akinek egymillió koku rizs van a birtokában, nem fog ócska rézpipát szívni.

Szósun gyorsan beszélt, aztán bement Narihirohoz, otthagya a megdöbbsent Rjótecut az aranyozott tolóajtó előtt, amelyre Szeióbo képe volt festve.

Egy óra múlva Rjótecu a gyékénnyel borított folyosón találkozott Kócsijamával, és megkérdezte:

— Mi történt abban az ügyben, Szósun?

— Melyik ügyben?

Rjótecu csücsörített, a szemébe nézett, és azt mondta: — Ne kertelj. A pipa ügyében, természetesen.

— Ó, a pipa? Ha erre a pipára gondolsz, neked adom.

Kócsijama elővett a kimonójából egy fénylő, sárga pipát, Rjótecu arcába vágta, és mielőtt az akár egy pillantást is vethetett volna a tárgyra, el-sietett.

Rjótecu megdörzsölte az arcát ott, ahol a pipa eltalálta, morogva fölvette a pipát a földről, megnézte, és látta, hogy mesteri munka, szilvavirág és lándzsahegyes címer díszítéssel — rézből! Megvető mozdulattal ismét a gyékényre hajtotta, fölemelte egyujjú fehér vászoncipőt viselő lábát, és túlzott szenvedéllyel rátaposott.

VIII.

Ezután a kísérők többé nem kérték pipát Narihirótól. Szósun és Rjótecu bebizonyította nekik, hogy a pipája rézből volt.

Ekkor Narihiro három hűséges udvaronca, akik egy időre félrevezették urukat az aranynak látszó rézpipával, ismét megparancsolták Szumijosija Sicsibeinek, hogy készítsen színarany pipát. Ezen is ott díszelt a szilvavirág és a lándzsahegyes címer, és semmiben sem különbözött attól, amelyet Kócsijama kapott a kezdet kezdetén. Szíve legmélyén várva a kísérők zaklatását, Narihiro győzedelmesen vonult be a palotába a pipával.

De egyetlen kísérő sem jött, hogy elkérje. Még Kócsijama is, aki pedig két pipát csikart ki tőle, csak egy futó pillantást vetett az új pipára, könnyedén meghajolt, és távozott. A többi jelenlevő is hallgatott, és persze sohasem kérték, hogy mutassa meg. Ezt Narihiro különösnek találta.

Nem, ez már több volt, mint különös. Végül már kezdte kissé kényelmetlenül érezni magát. Így aztán, amikor egyszer megpillantotta a közeledő Kócsijamát, ő szólította meg.

— Szósun, nem akarod, hogy neked adjam a pipámat?

— Nem, köszönöm, már kettőt kaptam.

Szósun nyilván tréfálni akart Narihiroval. Udvarias szavaiban volt némi él.

Ezt hallva Narihiro arcát bosszúság felhőzte. Nagaszaki dohányja már nem édesítette a száját. Mert hirtelen úgy érezte, hogy egymillió kokujának hatalma, amelyet mindeddig érzett, úgy elillan nyomtalanul, mint a színarany pipájából fölszálló füst.

Az öregek szerint Narihiro után a Maeda családban mind Narijaszu, mind Norijaszu csak rézpipát szívott — ami bizonyára annak az intelmnek lehetett az eredménye, amelyet a halálos ágyán hagyott utódaira Narihiro, akit színarany pipája alaposan megleckéztetett.

GÁLVÖLGYI JUDIT
fordítása